

nem osztják az ő nagy racionális hitét, azokban sokszor feltámad a kétség a felől, hogy lehet-e oly irracionális lénynek, amelyen az ember, mindig ily racionális irányítania egy még irracionálisabb lénynek: a gyermekek a fejlődését. A nevelés nem kétszerkettő: itt sokszor még annyira sem megyünk a racionalitásunkkal, mint a meteorológiában, ami pedig a távoli jövőre nézve teljesen bizonytalan tudomány. Ez persze nem azt jelenti, hogy bizzunk mindent gyermekeink körül a jó Isten gondviselő kezére, mert hiszen emberi mivoltunkhoz tartozik, hogy megpróbáljuk racionalizálni még azt is, ami teljességgel irracionális. Azokat a tételeket, amiket Imre könyvének a végén „Néhány tanulság” címen megjelölt, elejétől a végig a magáévá kell tennie minden okos szülőnek. Csak az a baj, hogy mindezek a fejtegetések annyira elméleti jellegűek, hogy nehezen szállnak le ebből a magasból a szülői tapasztalatok termékeny völgyébe. Talán még több taníthatása volna ennek az elmeébresztő és eszméltető könyvnek, ha a szerző leírta volna a szülők, valamint a gyermekek főtípusait, s ezeket az ideális konstrukciókat mintegy odaállítva az elmélet és a valóság közé, a típusok egymáshoz való szülői-nevelői viszonyát fejtegetve ráeszméltette volna olvasóit még világosabban a helyes szülői gondolkodásra. De ebben a mai formájában is merész lendülettel hidalja át a sívár való és az ideálók közti irt és ezzel egy jobb nemzedék és egy jobb jövő eljövételének a hitét csepegteti az olvasó szívébe. Mert abban kétségtelenül igaza van a szerzőnek, hogy a példa vonz, s azoknak a gyermekeik, akik ma öntudatosan szülői módon gondolkodnak, bizonyosan inkább igazi szülők tudnak majd lenni, az „igazi” szónak plátói értelmében. E nemes szándékú kezdet után érdeklődéssel várjuk a sorozat további köteteit.

Nagy József.

Szabó Mária: Felfelé. Regény. Napkelet Könyvtára 10—II. sz.) Az önállósult erdélyi irodalom jellemző műfaja az elszakadás első éveiben a líra volt. S ez természetes következménye az akkori erdélyi magyar élet lázas nyugtalanságának, mely az erdélyi magyar írónak nem enge-

dett időt elmélyedésre. Ennek a belső feszültségekkel telt életnek leghűbb kifejezője éppen a líra volt. A szépprózát sokáig csak novelláskötetek képviselték, melyekbe a szerzők leginkább újságokba, folyóiratokba írt — napisükségletet kielégítő — elbeszéléseiket gyűjtötték egybe. Az utolsó évben azonban megjelent a magyar könyvpiacra az erdélyi magyar regény. Jele ez nemcsak az élet meghiggadásának, a szükségszerű újraorientálódásnak, hanem az erdélyi irodalom megizmosodásának is.

A regényírók élén — sajátosképpen — három nőíró vezet: R. Berde Mária, P. Gulácsy Irén és legújabbban Szabó Mária. Míg az első két név már ismert és jóhangzású minden magyar olvasó előtt, Szabó Máriaé eddig csak Erdélyben ismerték különböző folyóiratokban megjelent novelláiról. Akik ezeket az elbeszéléseket olvasták, már akkor felfigyeltek a magyar határon, Ermihályfalván élő fiatal írónő nevére és várakozással tekintettek írói jövője elé. Új hang csendült meg bennük: megértésé a megnemértésben, a szereteté a gyűlöletben. Az új nemzedék útkeresése, az új nemzedéké, mely a háborúban, forradalmakban, nemzeti összeroppanásban érlelődött meg és melynek lelkére frissen zuhantak rá a sohanemsejtett problémák. Hiszen egyszerre hazuggá váltak a gyermekkor meséi, álmái és igazságai és az élet képe márólnapra megváltozott.

Ez az útkeresés monumentálisan fejeződik ki Szabó Mária első megjelent nagy művében, *Felfelé* című regényében. Szabó Mária azok közé a fiatal írók közé tartozik, akik számára a regény nem „gyönyörködtetést szolgáló műfaj”, hanem apostoli hitvallás, megváltó tett. Regényét küldi „mindenkinek, aki fájdalmasan éli az életet, mert éppen ezért végzetesen kell neki az álmodás”. Belezsúfolja minden szenvedését, minden vágyát, gondolatát, egész életét. Háttérül oda állítja a kort, a mi korunkat, mely azonban nála nem divatos staffage, hanem át-szenvedett valóság. S hősnőjének egyéni életét kiszélesíti a magyar faj fájdalmas époszává.

A regény hősnője a kis tizennégy éves Horvát Ágica, akinek anyja váratlanul egy ezeröttszáz holdas birtokot örököl. Ágicáék Debrecen-

ből, ahol az apa tanár, leköltöznek a birtokra, a régi kastélyba, míg az újban Horvátné bátyja lakik a családjával, gőgös feleségével és két fiával. Övék a másik, a szomszédos birtokrész. Birtokukat Freund, a gazdatiszt igazgatja, akinek egyetlen főrekrése, hogy a könnyelmű magyar urat mind nagyobb adósságokba kergesse és a birtokot magának megszerezze. Tamássy típusa a pusztuló magyar gentrynek: hagyja Freundot szabadon garázdálkodni és amikor mindent elvesztett, golyót röpít a fejébe. Azt írja egy cédulára: Így hal meg egy magyar úr a földje után. A Horvát-féle birtok élén egy öreg parasztgazda áll: Juhász bácsi. A földhöz és urához ragaszkodó, józaneszű, ideális magyar paraszt, mégis véres húsvalóság. Juhász bácsi ismereti meg Ágicát a földdel és ettől kezdve a regénynek egy másik hőse is van: a Föld. A Föld Szabó Máriánál él, szenved és örül, „belőle fakad minden áldás, hozzá tér vissza minden fájdalom, harcaink az ő vívódásai, bánatunk az ő véres kínja, álmaink, vágyaink az ő akarásai“. Ágica eljegyzettje lesz a földnek és ettől kezdve ő a birtok igazi ura. Atyjának csak egy gondja van: minél több pénzt gyűjteni a takarékbá, anyja pedig minden szeretetével a léha unokaöccse, Tamássy Miklós felé fordul. Ágicának egyedüli szövetségese Juhász bácsi, egyedüli tanácsadója Sziráky, egy szomszédos földesúr, a Földnek éppen olyan rajongója, mint ő. Harc a földért, ez mindig visszatérő problémája a magyar regénynek. Itt mégis egész újonnan hat, mert a harcoss egy gyöngé, finomlelkű leány, imádója a szépnek, aki Shakespeare-t, Ibsent, Tolstojt olvassa, Beethovent játssza, akinek lelke nyugati tájak után vándorodik és aki mégis marad és vállalja a harcot. A harc pedig nehéz, mert mindenki az ellensége és mert álmaival, vágyaival, ideálisan tiszta lelkével egyedül van. Az anyja minden jövedelmet Miklósról tékozol el, majd amikor a jövedelem elfogy, a birtokra ad neki váltókat. A világháború elviszi a munkás férfiakat, a forradalom anyagi romlást hoz, a megszállás megalázó lejárást. A leg súlyosabb harcot azonban saját magával kell megvívnia, amikor eljön érte a férfi, aki szereti és akit szeret

és aki el akarja szakítani a földtől. Ágnes lemond a szerelemről, a családról, hű marad a földhöz.

Olvasva ezt a regényt, újraéled minden fájdalomunk, amelyet már eltemettünk lelkünk mélyén. De Szabó Mária annyi szenvedés után sem tud gyűlölni: Testvért lát a szerb hadifogolyban, a cseh tisztben, az angol nevelőben. Hősnője, Ágnes, harcoss, szerelme a magyar fajnak, de látása felöleli az egész emberiséget. Vörösmartyó óta ez drága hagyománya minden magyar gényusznak.

A regény befejezése — annyi vér és szomorúság után — optimisztikus. A hősnő finom lelki rajzán kívül — melynek párját mélységben keresni lehet a magyar irodalomban — talán ebben jelentkezik leginkább a nőír. A valóság sokkal tragikusabb. Ágneshez visszatér a férfi, Ágnes feleség és anya lesz. A szimbólikus befejezés filozófiai mélységű hatalmas szózat. Vajjon meg fogják-e érteni?

Szabó Mária nagyon jól ír. Nem keresi az eredetiséget, mégis egészen eredeti, mert minden szava lelke mélyéből fakad. Van elég bátorsága, őszintén írni, van bátorsága meglátni az élet realizmusát, anélkül, hogy bármikor is nyers lenne. És művészi, leheletszerű finomsággal tudja visszaadni egy fejlődő leánylélek legfinomabb rezdüléseit. Sohasem elégszik meg a felülettel, mindig a legsúlyosabb problémák mélyére ereszkedik. Alakjai élnek. Bár egyik-másikban felkísértenek sokszor megrajzolt magyar típusok, mégis mind egyiket egyénesíteni tudja. A regény bonyolult, mindig érdekfeszítő cselekményét biztos kézzel viszi a ki-fejlesztés felé.

Üzenet ez a regény. Az új nemzedék üzenete a trianoni határon túlről. Ne üres órák eltöltéseképpen, hanem befogadó szívvel, megértő lélekkel vegyük a kezünkbe.

Farkas Gyula.

Kristóf György két könyve Jókairól. A százéves forduló alkalmából erdélyi testvéreink körében főképp Kristóf György, a kolozsvári egyetem tanára buzgólkodott azon, hogy Jókai emléke történeti jelentőségéhez méltó formában újittassék föl. A Minerva-kiadásban megjelent egyik könyve (*Jókai élete és művei*) a tárgyra vonatkozó főbb művek alapján az ünnepelt író földi